

Козут Олександра Олександрівна,
науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з проблемних питань
правоохоронної діяльності Донецького
юридичного інституту МВС України,
кандидат психологічних наук

МОТИВАЦІЯ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ МАЙБУТНІМИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

Реформування правоохоронних органів, зокрема, створення підрозділів Національної поліції в Україні, вплинуло на затребуваність професії «поліцейський», зокрема за спеціальностями «Право» та «Правоохоронна діяльність». За даними напрямками здійснюється підготовка адвокатів, прокурорів, юрисконсультів, працівників судових органів та підрозділів Національної поліції (керівників, слідчих, дільничних офіцерів поліції, поліцейських чергової частини, працівників поліції з функціями превентивної діяльності: поліцейських конвойної служби, груп швидкого реагування, забезпечення публічної безпеки, ювенальної превенції), тих, хто працює, переважно, з документами (кадрове, аналітично-інформаційне, документальне забезпечення роботи). Слід зазначити, що рівень зацікавлення абітурієнтів до службової діяльності в Національній поліції України останнім часом підвищився.

Правоохоронні органи – державні органи, що на підставі законодавства держави здійснюють правоохоронну (правозастосовну та правозахисну) діяльність. Діяльність правоохоронних органів спрямована на забезпечення законності і правопорядку, захист прав та інтересів громадян, соціальних груп, суспільства і держави, попередження, припинення правопорушень, застосування державного примусу або заходів громадського впливу до осіб, які порушили закон та правопорядок. Правоохоронна діяльність спрямована на блокування соціальних відхилень, локалізацію соціальної напруги або правових конфліктів.

Орієнтуючись на особливості професії, особистість перетворюється на професіонала, успішність якого визначається швидкістю та якістю виконання професійних обов'язків. Щоб заздалегідь здійснити прогноз можливих шляхів самореалізації особистості необхідно володіти цілою низкою знань з психології та розуміти сутність професійних обов'язків. Сам процес розвитку професіонала у закладі вищої освіти потребує від фахівців розуміння та вмінь щодо розвитку особистості, її соціального обличчя. Даний аспект розкрито в різних напрямках психології: психологія особистості, психологічна психотерапія, організаційна психологія, психологія праці.

Сучасні науковці вбачають розвиток професійних компетентностей особистості в професійній діяльності у співвідношенні з її особистісними властивостями, які переростають в «професійні риси

характеру» (Л.М. Карамушка) та особистим розвитком: моральним і духовним (С.В. Ковальов) [1].

Базуючись на вищезначеному, ми розглядаємо професії правоохоронної діяльності як належні до системи професій «людина-людина», за Є.О. Клімовим [2]. Їхня діяльність пов'язана переважно із «людським фактором» та є стресогенною, тому що споріднена з діяльністю людини, яка порушує права та обов'язки громадянина України. Тож знання з психології є важливими для їхнього професійного розвитку. Підготовка майбутніх фахівців здійснюється в декілька етапів: вступ абітурієнта до вищого навчального закладу, розвиток суб'єкта навчально-професійної діяльності, формування світогляду професіонала.

Згідно теоретичного аналізу даного питання професійними рисами характеру юриста є: почуття справедливості, нахил до логічного мислення, лінгвістичні здібності, стресостійкість, фізична підготовка, вольові риси характеру, комунікативні та організаційні здібності, пізнавальний інтерес до професії, що забезпечує високий рівень самомотивації – розвинуте творче уявлення та мислення необхідне для вирішення службових завдань, уміння уявити та розв'язати проблему, розвиток діалогічної спрямованості у спілкуванні є необхідним, щоб вміти зрозуміти мотиви поведінки потерпілого, правопорушника, злочинця, свідка; вміння раціонально мислити – щоб оцінити ситуацію і скласти реалістичний план з організації роботи; вміння ефективно взаємодіяти, співпрацювати та згуртовуватися в групі, щоб виконати завдання спільно з іншими організаціями; розвиток «професійних рис характеру» – вміння приймати рішення індивідуально та колективно, стресостійкість (в екстремальних ситуаціях), впевненість у собі (компетентність професійна та психологічна) – терплячість до невизначеності, наполегливість, щоб завершити справу до кінця; вміння бути самокритичним – повинен вміти визнати свої помилки; уміти орієнтуватися на стандартизовані формати документування; поліцейський повинен бути рішучим й за короткий час розібратись у ситуації.

Все це загалом сприяло дослідженню мотивів вибору професії, які змінюються з роками у абітурієнтів, а також залежать від специфіки професійної діяльності. Якщо професію «програміст» обирають сьогодні, здебільшого через її престижність, то професію «поліцейський» – щоб захищати Батьківщину, рідних. За результатами опитування першокурсників-курсантів Донецького юридичного інституту МВС України в 2018 році переважали наступні мотиви вибору професії: «вольові» або мотиви «соціального обов'язку» (захищати людей, допомагати людям, чинити правосуддя, справедливості) (46,51 %), з них мотиви «династії» (близькі служили в лавах Національної поліції), мотиви «затребувана професія» (престижна, перспективна), а також «творчі» мотиви вибору професії, зокрема такі, як: обрав професію тому, що мріяв стати поліцейським з

дитинства (40,31%); прагматичні (зарплата – 8,52%); імпульсивні (романтичні уявлення про професію – 0,77%).

Багатогранність аспектів вивчення проблеми наштовхує на думку про те, що на початкових етапах професійної спрямованості абітурієнти можуть передбачити власний нахил до професії на етапі її вибору, але справжнє виявлення інтелектуальних здібностей та спроможність до формування важливих для професії рис характеру, професійних навиків, мотивів навчальної діяльності майбутніх фахівців виявляється у процесі виконання діяльності, зокрема й професійно-навчальної (О.М. Леонт'єв, В.В. Петухов, Б.М. Теплов) [3]. Зважаючи на специфіку професії, курсанти повинні керуватися реалістичними поглядами на вибір даної професії та вміти критично оцінити не тільки професійний, а й морально-особистісний бік власного професійного розвитку.

Орієнтуючись на мотиви вибору професії курсантами, є можливим подальше спрямування їхнього розвитку. «Творчі» більш самовмотивовані до навчання, адже керуються «інтересом», але вольові структури особистості (наполегливість у навчанні) в них недостатньо розвинені. «Вольові» наполегливо виконують обов'язки, але мотиви «самореалізації» в них недостатньо виражені. «Активних» (оптимісти, які люблять навчатися й не знають своїх психічних особливостей) необхідно зорієнтувати на поглиблене самопізнання та розкриття своїх здібностей. «Імпульсивних» необхідно орієнтувати на самопізнання та саморозвиток, переорієнтувати їхні мотиви на «досягнення успіху» з «уникнення невдач». «Прагматичних» навчити ставитися до діяльності як до цінності й можливості самореалізувати свої здібності.

Список використаних джерел

1. Когут О.О. Теоретичні та емпіричні засади розвитку стресостійкості співробітників правоохоронних органів : науково-практичний посібник для психологів практичних підрозділів правоохоронних органів // О.О. Когут. – Кривий Ріг : Донецький юридичний інститут МВС України, 2017. – 166 с.

2. Когут О.О. Психологічні особливості розвитку професійної спрямованості студентів-програмістів / спеціальність 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук, К. : 2014. – 276 с.

3. Когут О.О. Діагностика та розвиток психологічних аспектів професійної спрямованості студентів та курсантів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських // О.О. Когут. – Кривий Ріг : Донецький юридичний інститут МВС України, 2019. – 240 с